

Metaxy samprata E. Voegelin'o sąmonės filosofijoje

Dovydas Caturianas, III kurso doktorantas, Filosofijos istorijos ir logikos katedra

Vadovas: prof. V. Radžvilas

Aktualumas

- Pirma, *Metaxy* samprata yra raktas į E. Voegelin'o sąmonės filosofiją ir antropologiją. Sąmonės filosofija savo ruožtu yra raktas siekiant suprasti ir įvertinti visą E. Voegelin'o filosofiją (visų pirma politinę filosofiją): „politinės filosofijos centras turėtų būti sąmonės filosofija“ (Anamnesis, p. 3);
- Antra, Voegelin'o *Metaxy* ir sąmonės filosofija turėjo pakloti pagrindus tikresniam socialinės ir politinės tikrovės pažinimui: visą savo sąmonės filosofijos programą Voegelin'as pradėjo, kadangi tuo metu dominuojančios žmogaus ir sąmonės sampratos jo požiūriu nesudarė sąlygų adekvačiam politinės tikrovės pažinimui. Taigi Voegelin'o *Metaxy* iš esmės suteikia naują žiūros tašką, alternatyvų vyraujančioms šiuolaikinėms disciplinoms (tokioms kaip pvz. politinė sociologija);
- Trečia, Voegelin'o sąmonės filosofija atkreipia dėmesį į tam tikrus svarbius fenomenologinės paradigmos trūkumus, ypač politinės ir socialinės tikrovės tyrinėjimo kontekste.

Metodologija (Voegelin'o sąmonės filosofijos teorinės prielaidos)

- Esminis Voegelin'o sąmonės filosofijos atspirties taškas: E. Husserl'io sąmonės filosofijos kritika. Pagrindinis argumentas – Husserl'io sąmonės intencionalumo samprata „objektyvuoja“, t.y. iškreipia tam tikras svarbias žmogiškos patirties formas, kurių iš tikrųjų mes niekuomet nepatiriame kaip „objekto“ (White, 2012). Husserl'io pasiūlytas sąmonės modelis yra pritaikomas tik tam tikram, ribotam žmogiškos patirties segmentui (pvz. gamtinio pasaulio patirčiai), tačiau netinkamas socialinės, politinės tikrovės pažinimui;
- Atsisakant „subjekto-objekto“ teorinio modelio Voegelin'ui padėjo W. James'o „grynosios patirties“ samprata, padariusi jam nemažą įtaką. Pirmą kartą, „grynoji“ patirtis jam, kaip ir James'ui, buvo fundamentalus, neredukuotinas visos tikrovės pažinimo pagrindas, tuo tarpu „subjekto-objekto“ distinkcija – išvestiniai šios patirties aspektai (Sandoz, 1981);
- Patirtis Voegelin'o filosofijoje nėra suprantama kaip gryna juslių teikiama „medžiaga“. Patirtis Voegelin'ui, panašiai kaip Aristoteliiui, buvo tam tikra kompaktiška, implicitiška *suvokimo* forma, t.y. tarpinė būklė tarp grynosios nereflektuotos juslių dėka gaunamos informacijos ir racionalaus suvokimo (Webb 2014)

- **Tezė 1:** Sąmonę Voegelin'as suvokia ne kaip aistorišką „aš“, stebintį ir galintį aprašyti fenomenų srautą iš neutralaus „Archimediško“ atramos taško perspektyvos, o kaip tam tikrą procesą, kurio esminė savybė yra aktyvus **dalyvavimas** būtyje. Sąmonė dalyvauja būtyje tarp dviejų radikaliai priešingų – transcendentinio ir imanentinio- patirties polių – būklė, kurią ir nusako Voegelin'o sąmonės filosofijai fundamentali **Metaxy** samprata.
Argumentas 1: Sąmonė būtų patiria ne kaip diskretiškų juslėmis gaunamų elementų srautą, o kaip kontinuumą hierarchine tvarka struktūruotų skirtingų tikrovės sektorių, nuo nuolat kintančio ir absoliučiai neapibrėžtino gamtos prado („apeironiškoji gelmė“) iki radikaliai transcendentinio dieviškojo visos būties pagrindo. Žmogaus sąmonė save patiria kaip dalyvaujančią tikrovėje tarp šių dviejų polių, t.y. dalyvavimas aukštesnėje nei ji pati būtyje, kurios viso spektro niekuomet negali pagauti pavienė refleksija, yra pamatinis ontologinė žmogaus sąmonės egzistencijos pasaulyje sąlyga
- **Argumentas 2:** Sąmonę, pasak Voegelin'o, nusako ne tik jos intencionalumas (nukreiptumas į objektinę tikrovę), bet ir „**šviesis**“ (angl. luminosity) – terminas, kuris nusako pamatinį sąmonės nukreiptumą į ją pačią peržengiančią, neobjektinę, transcendentinę tikrovę.

- **Tezė 2:** Metaxy samprata Voegelin'o filosofijoje reiškia, kad **tikrovė sąmonei visuomet atsiskleidžia kaip slėpinys** – to priežastis yra ne pažinimo metodo netobulumas ar neteisingas jo taikymas, o pamatinės ontologinės sąmonės dalyvavimo tikrovėje sąlygos.
- **Argumentas 1.** Kadangi sąmonė dalyvauja skirtinguose tikrovės sektoriuose ir negali išėiti iš aukščiau minėtų patyrimo polių ribų, mes neturime privilegijuotos, tiesioginės intuicijos tikrovės atžvilgiu, kurią galėtume aprašyti baigtinėmis sąvokomis. Dalyvavimas būtyje įtampoje tarp žemiausiojo ir aukščiausiojo patirties polio, kurią Voegelin'as įvardijo pasitelkdamas iš Platono pasiskolintą Metaxy simbolį, reiškia, kad būties pagrindas griežtąją prasme visuomet išlieka Nežinomas, kurį galima artikuliuoti vien **simboline kalba analogijos būdu**;
- **Argumentas 2:** Voegelin'ui **istoriniai civilizacijų tyrinėjimai** siekia parodyti, kad sąmonė, dalyvaujanti tikrovės slėpinyje įtampoje tarp žemesniojo ir aukštesniojo patirties polių ir artikuliuojanti šį dalyvavimą ir tikrovės patirtį simboline kalba, yra pamatinis žmogiškos egzistencijos centras, kurio spinduliavimas struktūruoja socialinę ir politinę tikrovę, kurio kontekste tik ir įmanomas adekvatus institucijų iškilimo ir dezintegracijos supratimas.

Literatūros Sąrašas

- Eric Voegelin, Collected works of Eric Voegelin Volume 6: Anamnesis: On the Theory of History and Politics, edited by David Walsh, University of Missouri; First Edition edition (August 30, 2002).
- Eric Voegelin, Collected works of Eric Voegelin Volume 6: Anamnesis: On the Theory of History and Politics, edited by David Walsh, University of Missouri; First Edition edition (August 30, 2002).
- Eric Voegelin, Anamnesis, ed. By Gerhart Niemeyer, University of Missouri (March 1, 1990).
- Eric Voegelin, the Collected Works of Eric Voegelin, Volume 14: Order and History, Volume I, Israel and Revelation, edited by Maurice P. Hogan, University of Missouri (December 13, 2001).
- Eric Voegelin, the Collected Works of Eric Voegelin, Volume 15: Order and History, Volume II, The World of the Polis, edited by Athanasios Moulakis, University of Missouri (June 30, 2000).
- Eric Voegelin, the Collected Works of Eric Voegelin, Volume 16: Order and History, Volume III, Plato and Aristotle, edited by Dante Germino, University of Missouri (December 1, 1999).
- Eric Voegelin, the Collected Works of Eric Voegelin, Volume 17: Order and History, Volume IV, The Ecumenic Age, University of Missouri, 2000.
- Eric Voegelin, the Collected Works of Eric Voegelin, Volume 30: Selected Correspondence: 1950-1984, University of Missouri, 2007.
- Eric Voegelin, The New Science of Politics, the University of Chicago Press, 1952.
- Eric Voegelin, Collected Works of Eric Voegelin Volume 33: the Drama of Humanity and Other Miscellaneous Papers, 1939–1985, missouri university press, 2004.
- Keulman, Kenneth. The Balance of Consciousness: Eric Voegelin's Political Theory. University Park, Pennsylvania: Pennsylvania State University Press, 1990.
- McCarl, Steven R., Eric Voegelin's Theory of Consciousness, The American Political Science Review, Vol. 86, No. 1 (Mar., 1992), pp. 106-111.
- Sandoz, Ellis, ed. The Voegelinian Revolution: A Biographical Introduction. Baton Rouge, Louisiana and London: Louisiana State University Press, 1981.
- Webb, Eugene. Eric Voegelin: Philosopher of History. Seattle, Washington and London: University of Washington Press, 2014.
- Sebba, Gregor Prelude and Variations on the heme of Eric Voegelin in Eric Voegelin's Thought: a critical appraisal (ed. By Ellis Sandoz), Duke University press, 1982.
- Gebhardt, Jurgen, Towards the process of Universal Mankind, in Eric Voegelin's Thought: a critical appraisal (ed. By Ellis Sandoz), Duke University press, 1982.
- Havard, William, The recovery of political theory, Lousiana State Univesity Press, 1982.